

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ
τῆς Ἁγίας και Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας
(Κρήτη, 2016)

Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος

Ἦμνον εὐχαριστίας ἀναπέμπομεν τῷ ἐν Τριάδι προσκυνουμένῳ Θεῷ, τῷ ἀξιόσαντι ἡμᾶς συνελθεῖν κατά τὰς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς ἐπὶ τό αὐτό ἐν τῇ νήσῳ Κρήτη, τῇ ἁγιασθείσῃ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου καί τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Τίτου, τοῦ «γνησίου τέκνου κατά κοινήν πίστιν» (Τίτ. α', 4), καί, Ἁγίου Πνεύματος ἐπινεύσει, περαιῶσαι τὰς ἐργασίας τῆς Ἁγίας καί Μεγάλης Συνόδου τῆς Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας, συγκληθείσης ὑπὸ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. κ. Βαρθολομαίου, συμφρονούντων τῶν Μακαριωτάτων Προκαθημένων τῶν Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, εἰς δόξαν τοῦ εὐλογημένου ὀνόματος Αὐτοῦ καί ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ καί τοῦ κόσμου παντός, συνομολογοῦντες μετὰ τοῦ θείου Παύλου «οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρετάς Χριστοῦ καί οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ» (Α' Κορ. δ', 1).

Ἡ Ἁγία καί Μεγάλη Σύνοδος τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἀύθεντικὴν μαρτυρίαν τῆς πίστεως εἰς τόν Θεάνθρωπον Χριστόν, τόν Μονογενῆ Υἱόν καί Λόγον τοῦ Θεοῦ, τόν φανερώσαντα, διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως, τοῦ ὅλου ἐπιγείου ἔργου, τῆς σταυρικῆς θυσίας καί τῆς ἀναστάσεώς Αὐτοῦ, τόν Τριαδικόν Θεόν ὡς ἄπειρον Ἀγάπην. Ὅθεν, ἐν ἐνὶ στόματι καί μιᾷ καρδίᾳ ἀπευθύνομεν τόν λόγον τῆς «ἐν ἡμῖν ἐλπίδος» (Α' Πέτρ. γ', 15) οὐ μόνον πρὸς τὰ τέκνα τῆς Ἀγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καί πρὸς πάντα ἄνθρωπον, «τόν μακράν καί τόν ἐγγύς» (Ἐφεσ. β', 17). Ἡ «ἐλπίς ἡμῶν» (Α' Τιμ. α', 1), ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, ἀπεκαλύφθη ὡς «Θεός μεθ' ἡμῶν» (Ματθ. α', 23) καί ὡς Θεός «ὑπὲρ ἡμῶν» (Ρωμ. η', 32), «ὅς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμ. β', 4). Τόν ἔλεον κηρύττοντες καί τὴν εὐεργεσίαν οὐ κρύπτοντες, ἐν ἐπιγνώσει τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν» (Ματθ. κδ', 35), ἐν «χαρᾷ πεπληρωμένη» (Α' Ἰωάν. α', 4) εὐαγγελιζόμεθα τόν λόγον τῆς πίστεως, τῆς ἐλπίδος καί τῆς ἀγάπης, προσβλέποντες πρὸς τὴν «ἀνέσπερον καί ἀδιάδοχον καί ἀτελεύτητον ἡμέραν» (Μ. Βασιλείου, *Εἰς τὴν Εξαήμερον Β'*. PG 29, 52). Τό γεγονός ὅτι «τό πολίτευμα ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. γ', 20), δέν ἀναιρεῖ, ἀλλ' ἐνδυναμώνει τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν ἐν τῷ κόσμῳ.

Ἐν τούτῳ στοιχοῦμεν τῇ παραδόσει τῶν Ἀποστόλων καί Πατέρων ἡμῶν, οἵτινες εὐηγγελίζοντο τόν Χριστόν καί τὴν δι' αὐτοῦ σωστικὴν ἐμπειρίαν τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, θεολογοῦντες «ἀλιευτικῶς», ἤγουν ἀποστολικῶς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἐκάστης ἐποχῆς διὰ νά μεταδώσουν εἰς αὐτούς τό Εὐαγγέλιον τῆς ἐλευθερίας «ἧ Χριστός ἡμᾶς ἠλευθέρωσεν» (Γαλ. ε', 1). Ἡ Ἐκκλησία δέν ζῆ διὰ τόν ἑαυτὸν τῆς. Προσφέρεται δι' ὀλόκληρον τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τὴν ἀνύψωσιν καί τὴν ἀνακαίνισιν τοῦ κόσμου εἰς καινοὺς οὐρανοὺς καί καινὴν γῆν (πρβλ. Ἀποκ. κα', 21). Ὅθεν δίδει τὴν εὐαγγελικὴν μαρτυρίαν καί διανέμει ἐν τῇ οἰκουμένῃ τὰ δῶρα τοῦ Θεοῦ: τὴν ἀγάπην Του, τὴν εἰρήνην, τὴν δικαιοσύνην, τὴν καταλλαγὴν, τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστάσεως καί τὴν προσδοκίαν τῆς αἰωνιότητος.

***

I. Η Εκκλησία: Σῶμα Χριστοῦ, εἰκὼν τῆς Ἁγίας Τριάδος

1. Η μία, ἅγια, καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία εἶναι *θεανθρωπίνη κοινωνία κατ' εἰκόνα τῆς Ἁγίας Τριάδος*, πρόγευσις καὶ βίωσις τῶν Ἑσχάτων ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ καὶ ἀποκάλυψις τῆς δόξης τῶν μελλόντων, καὶ ὡς διαρκῆς Πεντηκοστή, μία ἀσίγαστος προφητικὴ φωνὴ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ παρουσία καὶ μαρτυρία «τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐληλυθυῖας ἐν δυνάμει» (Μάρκ. θ', 1). Ἡ Ἐκκλησία, ὡς σῶμα Χριστοῦ, «ἐπισυνάγει» (Ματθ. κγ', 37) ἐπ' Αὐτόν, μεταμορφώνει καὶ ἐμποτίζει τὸν κόσμον μὲ «τό ὕδωρ, τό ἀλλόμενον εἰς ζωὴν αἰώνιον» (Ἰωάν. δ', 14).

2. Ἡ ἀποστολικὴ καὶ πατερικὴ παράδοσις, στοιχοῦσα τοῖς συστατικοῖς λόγοις τοῦ Κυρίου καὶ ἰδρυτοῦ τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Μυστικὸν Δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ διὰ τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, προέβαλε τὸν χαρακτηρισμὸν τῆς Ἐκκλησίας ὡς «σώματος Χριστοῦ» (Ματθ. κστ', 26· Μάρκ. ιδ', 22· Λουκ. κβ', 19· Α' Κορ. ι', 16-17· ια', 23-29) καὶ τὸν συνέδεσε πάντοτε πρὸς τό μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ὑπὸ τό πνεῦμα αὐτό, ἐτονίσθη πάντοτε ἡ ἀρρηκτος σχέσις τόσον τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς ἐν Χριστῷ θείας Οἰκονομίας πρὸς τό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τό μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, ἡ ὁποία βεβαιοῦται συνεχῶς εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, πιστὴ εἰς τὴν ὁμόφωνον ταύτην ἀποστολικὴν παράδοσιν καὶ μυστηριακὴν ἐμπειρίαν, ἀποτελεῖ τὴν ἀυθεντικὴν συνέχειαν τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη ὁμολογεῖται εἰς τό Σύμβολον τῆς πίστεως καὶ βεβαιοῦται διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Οὕτως, αἰσθάνεται μείζονα τὴν εὐθύνην αὐτῆς ὄχι μόνον διὰ τὴν ἀυθεντικὴν βίωσιν τῆς ἐμπειρίας αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας πρὸς πάντας τοὺς ἀνθρώπους.

3. Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν τῇ ἐνότητι καὶ καθολικότητι αὐτῆς, εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῶν Συνόδων, ἀπὸ τὴν Ἀποστολικὴν ἐν Ἱεροσολύμοις σύνοδον (Πράξ. ιε', 5-29) ἕως τῆς σήμερον. Ἡ Ἐκκλησία αὕτη καθ' αὐτὴν εἶναι Σύνοδος ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ συνεστημένη καὶ ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καθοδηγούμενη, συμφώνως πρὸς τό ἀποστολικὸν «ἔδοξε τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν » (Πράξ. ιε', 28). Διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν καὶ τῶν Τοπικῶν συνόδων, ἡ Ἐκκλησία εὐηγγελίσαστο καὶ εὐαγγελίζεται τό μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, τό ὁποῖον ἐφανερώθη διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τό συνοδικὸν ἔργον συνεχίζεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἀδιακόπως διὰ τῶν μεταγενεστέρων, καθολικοῦ κύρους, συνόδων – ὡς λ.χ. τῆς ἐπὶ Μεγάλου Φωτίου, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Μεγάλης συνόδου (879-880) καὶ τῶν ἐπὶ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ συγκληθισῶν Μεγάλων συνόδων (1341, 1351, 1368), διὰ τῶν ὁποίων ἐβεβαιώθη ἡ αὐτὴ ἀλήθεια τῆς πίστεως, ἐξαιρέτως δὲ περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ περὶ τῆς μεθέξεως τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ἀκτίστους θείας ἐνεργείας. Προσέτι δὲ καὶ διὰ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἁγίων καὶ Μεγάλων συνόδων τῶν ἐτῶν 1484 διὰ τὴν ἀποκλήρυσιν τῆς ἐνωτικῆς συνόδου τῆς Φλωρεντίας (1438-1439), τῶν ἐτῶν 1638, 1642, 1672 καὶ 1691 διὰ τὴν ἀποκλήρυσιν προτεσταντικῶν δοξασιῶν, ὡς καὶ τοῦ ἔτους 1872 διὰ τὴν καταδίκην τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ ὡς ἐκκλησιολογικῆς αἰρέσεως.

4. Δέν νοεῖται ἀγιότης τοῦ ἀνθρώπου ἐκτός τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, «ὅ ἐστιν ἡ Ἐκκλησία» (Ἐφεσ. α', 23). *Ἡ ἀγιότης πηγάζει ἀπό τόν μόνον Ἅγιον*. Εἶναι μετοχή τοῦ ἀνθρώπου εἰς τήν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ «κοινωνία τῶν ἁγίων», ὡς διακηρύσσεται εἰς τήν ἐκφώνησιν τοῦ ἱερέως κατά τήν θείαν Λειτουργίαν: «Τά Ἅγια τοῖς ἁγίοις» καί εἰς τήν ἀπάντησιν τῶν πιστῶν «Εἰς Ἅγιος, εἰς Κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρός. Ἀμήν». Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ὁ ἅγιος Κύριλλος Ἀλεξανδρείας τονίζει ὅτι ὁ Χριστός, «ἅγιος πάλιν ὑπάρχων κατά φύσιν, ὡς Θεός, (...) ἀγιάζεται δι' ἡμᾶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι (...). Ἔδρα δὲ τοῦτο (ὁ Χριστός) δι' ἡμᾶς, οὐ δι' ἑαυτόν, ἵνα ἐξ αὐτοῦ καί ἐν αὐτῷ δῆ, πρῶτω δεξαμένον τοῦ πράγματος (= ἀγιασμοῦ) τήν ἀρχήν, εἰς ἅπαν οὕτω τὸ γένος ἡ τοῦ ἀγιάζεσθαι λοιπὸν διαβαίνοι χάρις» (*Ἑπόμνημα εἰς τὸ κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'.* PG 74, 548).

Συνεπῶς, κατά τόν ἅγιον Κύριλλον, ὁ Χριστός εἶναι τό «κοινόν πρόσωπον» ἡμῶν, διὰ τῆς ἀνακεφαλαιώσεως εἰς τήν ἰδικήν του ἀνθρωπότητα ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, «πάντες γάρ ἡμεν ἐν Χριστῷ, καί τό κοινόν τῆς ἀνθρωπότητος εἰς αὐτόν ἀναβιοῖ πρόσωπον» (*Ἑπόμνημα εἰς τὸ κατά Ἰωάννην Εὐαγγέλιον, ΙΑ'.* PG 73, 157-161), διό καί εἶναι ἡ μόνη πηγή τοῦ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγιασμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, ἡ ἀγιότης εἶναι μετοχή τοῦ ἀνθρώπου τόσον εἰς τό μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καί εἰς τὰ ἱερά αὐτῆς μυστήρια, μέ ἐπίκεντρον τήν θείαν Εὐχαριστίαν, ἥτις ἐστί «θυσία ζῶσα, ἁγία, εὐάρεστος τῷ Θεῷ» (Ρωμ. ιβ', 1). «Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπό τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; Θλίψις ἢ στενοχωρία ἢ διωγμός ἢ λιμός ἢ γυμνότης ἢ κίνδυνος ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τήν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς» (Ρωμ. η', 35-37). Οἱ ἅγιοι ἐνσαρκώνουν τήν ἐσχατολογικὴν ταυτότητα τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἀέναον δοξολογίαν ἐνώπιον τοῦ ἐπιγείου καί τοῦ ἐπουρανίου θρόνου «τοῦ Βασιλέως τῆς δόξης» (Ψαλμ. κγ', 7), εἰκονίζοντες τήν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ.

5. Ἡ Ὁρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία ἀποτελεῖται ἐκ δεκατεσσάρων κατά τόπους Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, πανορθόδοξως ἀνεγνωρισμένων. Ἡ ἀρχὴ τῆς αὐτοκεφαλίας δέν εἶναι δυνατόν νά λειτουργῇ εἰς βάρος τῆς ἀρχῆς τῆς καθολικότητος καί τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας. Θεωροῦμεν λοιπὸν ὅτι ἡ δημιουργία τῶν Ἐπισκοπικῶν Συνελεύσεων ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Διασπορᾷ, ἀπαρτιζομένων ἐκ πάντων τῶν ἐν ἐκάστη ἐκ τῶν ὀρισθισῶν περιοχῶν ὡς κανονικῶν ἀναγνωριζομένων ἐπισκόπων, οἵτινες ἐξακολουθοῦν νά ὑπάγονται εἰς τὰς κανονικὰς δικαιοδοσίας, εἰς ἃς ὑπάγονται σήμερον, ἀποτελεῖ ἓν θετικὸν βῆμα πρὸς τήν κατεύθυνσιν τῆς κανονικῆς ὀργανώσεως αὐτῶν, ἡ δὲ συνεπῆς λειτουργία αὐτῶν ἐγγυᾶται τὸν σεβασμὸν τῆς ἐκκλησιολογικῆς ἀρχῆς τῆς συνοδικότητος.

II. Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ κόσμῳ

6. Τὸ ἀποστολικὸν ἔργον καί ἡ ἐξαγγελία τοῦ Εὐαγγελίου, γνωστὴ ὡς ἱεραποστολή, ἀνήκουν εἰς τὸν πυρῆνα τῆς ταυτότητος τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διαφύλαξις καί τήρησις τῆς ἐντολῆς τοῦ Κυρίου «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη', 19). Εἶναι ἡ πνοὴ ζωῆς, τήν ὁποίαν ἐμφυσᾷ ἡ Ἐκκλησία εἰς τήν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων καί ἐκκλησιοποιεῖ τόν κόσμον διὰ τῶν ἐκασταχοῦ νεοπαγῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν. Ὑπό τό πνεῦμα αὐτό, οἱ ὀρθόδοξοι πιστοὶ εἶναι καί ὀφείλουν νά εἶναι ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἡ ἀποστολή αὐτὴ πρέπει νά ἐκπληροῦται ὄχι ἐπιθετικῶς, ἀλλ' ἐλευθέρως, ἐν ἀγάπῃ καί ἐν σεβασμῷ πρὸς τήν πολιτιστικὴν

ταυτότητα ατόμων και λαών. Είς τήν προσπάθειαν αὐτήν ὀφείλουσαν νά συμμετέχουν πᾶσαι αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι μέ τόν δέοντα σεβασμόν εἰς τήν κανονικήν τάξιν.

Ἡ μετοχή εἰς τήν θείαν Εὐχαριστίαν εἶναι πηγή ἀποστολικοῦ ζήλου πρός εὐαγγελισμόν τοῦ κόσμου. Μετέχοντες τῆς θείας Εὐχαριστίας καί προσευχόμενοι ἐν τῇ ἱερᾷ Συνάξει ὑπέρ τῆς Οἰκουμένης, καλούμεθα νά συνεχίσωμεν τήν «λειτουργίαν μετά τήν Λειτουργίαν» καί νά δίδωμεν τήν μαρτυρίαν περί τῆς ἀληθείας τῆς πίστεως ἡμῶν ἐνώπιον Θεοῦ καί ἀνθρώπων, μοιραζόμενοι τάς δωρεάς τοῦ Θεοῦ μεθ' ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος, ὑπήκοοι πρός τήν σαφή ἐντολήν τοῦ Κυρίου πρό τῆς Ἀναλήψεώς Του: «καί ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἐν τε Ἱερουσαλήμ καί ἐν πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καί Σαμαρείᾳ καί ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. α', 8). Τά λόγια πρό τῆς θείας κοινωνίας «μελιζέται καί διαμερίζεται ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ, ὁ μελιζόμενος καί μή διαιρούμενος, ὁ πάντοτε ἐσθιόμενος καί μηδέποτε δαπανώμενος», ὑποδεικνύουν ὅτι ὁ Χριστός ὡς «ὁ Ἄμνος τοῦ Θεοῦ» (Ἰωάν. α', 29) καί ὡς «Ἄρτος Ζωῆς» (Ἰωάν. στ', 48) προσφέρεται εἰς ἡμᾶς ὡς ἡ αἰώνια Ἀγάπη, ἐνώνων ἡμᾶς μέ τόν Θεόν καί πρός ἀλλήλους. Μᾶς διδάσκει νά διανέμωμεν τά δῶρα τοῦ Θεοῦ καί νά προσφέρωμεν τόν ἑαυτόν μας πρός πάντας μέ χριστοειδή τρόπον.

Ἡ ζωή τῶν χριστιανῶν εἶναι ἀψευδῆς μαρτυρία τῆς ἐν Χριστῷ ἀνακαινίσεως τῶν πάντων – «εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινή κτίσις· τά ἀρχαῖα παρήλθεν, ἰδού γέγονε καινά τά πάντα» (Β' Κορ. ε', 17) καί κλήσις πρός πάντας τούς ἀνθρώπους προσωπικῆς μετοχῆς ἐν ἐλευθερίᾳ εἰς τήν αἰώνιον ζωήν, εἰς τήν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καί εἰς τήν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καί Πατρός, διά νά βιώσουν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τήν κοινωνίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. «Βουλομένων γάρ οὐ τυραννουμένων τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον» (Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, *Εἰς τήν προσευχήν τοῦ Πάτερ ἡμῶν*. PG 90, 880). Ὁ ἐπανευαγγελισμός τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τάς συγχρόνους ἐκκοσμικευμένας κοινωνίας, ὡς ἐπίσης καί ὁ εὐαγγελισμός ὄσων εἰσέτι δέν ἐγνώρισαν τόν Χριστόν, ἀποτελοῦν ἀδιάλειπτον χρέος τῆς Ἐκκλησίας.

III. Ἡ Οἰκογένεια - εἰκὼν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ πρός τήν Ἐκκλησίαν

7. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θεωρεῖ τήν ἀκατάλυτον ἀγαπητικήν ἔνωσιν ἀνδρός καί γυναικός «μυστήριον μέγα... εἰς Χριστόν καί εἰς τήν Ἐκκλησίαν», (Ἐφεσ. ε', 32) καί τήν προκύπτουσαν ἐξ αὐτοῦ οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τήν μόνην ἐγγύησιν τῆς γεννήσεως καί τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων, συμφώνως πρός τό σχέδιον τῆς θείας Οἰκονομίας, «Ἐκκλησίαν μικράν» (Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Υπόμνημα εἰς τήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολήν*, Κ'. PG 62, 143), παρέχουσα εἰς αὐτήν τήν κατάλληλον ποιμαντικήν στήριξιν.

Ἡ σύγχρονος κρίσις τοῦ γάμου καί τῆς οἰκογενείας εἶναι ἀπότοκος τῆς κρίσεως τῆς ἐλευθερίας ὡς εὐθύνης, τῆς συρρικνώσεως αὐτῆς εἰς εὐδαιμονιστικήν αὐτοπραγμάτωσιν, τῆς ταυτίσεώς της μέ ἀτομικήν ἀνταρέσκειαν, ἀντάρκειαν καί αὐτονομίαν, καί τῆς ἀπωλείας τοῦ μυστηριακοῦ χαρακτήρος τῆς ἐνώσεως ἀνδρός καί γυναικός, ὡς καί τῆς λήθης τοῦ θυσιαστικοῦ ἤθους τῆς ἀγάπης. Ἡ σύγχρονος ἐκκοσμικευμένη κοινωνία προσεγγίζει τόν γάμον μέ ἀμιγῶς κοινωνιολογικά καί πραγματιστικά κριτήρια, θεωροῦσα αὐτόν ὡς μίαν ἀπλήν μορφήν σχέσεως, μεταξύ ὄλων τῶν ἄλλων, αἱ ὁποῖαι δικαιοῦνται ἐξ ἴσου θεσμικῆς κατοχυρώσεως.

Ὁ γάμος εἶναι ἐκκλησιογραφές ἐργαστήριον ζωῆς ἐν ἀγάπῃ καί ἀνυπέρβλητος δωρεά τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Ἡ «ὑψηλή χεὶρ» τοῦ «συνδέτου» Θεοῦ «ἀοράτως πάρεστι, τούς συναπτομένους ἀρμόζουσα» μετὰ τοῦ Χριστοῦ καί μετ' ἀλλήλων. Οἱ στέφανοι, οἱ ὅποιοι τοποθετοῦνται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ νυμφίου καί τῆς νύμφης κατὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου, παραπέμπουν εἰς τὴν διάστασιν τῆς θυσίας καί τῆς πλήρους ἀφιερώσεως εἰς τὸν Θεόν καί εἰς ἀλλήλους, ἀναφέρονται δέ ἐπίσης καί εἰς τὴν ζωὴν τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἀποκαλύπτοντες τὴν ἐσχατολογικὴν ἀναφορὰν τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγάπης.

8. *Ἡ Αγία καὶ Μεγάλη Σύνοδος ἀπευθύνεται μετ' ἰδιαιτέρας ἀγάπης καὶ στοργῆς πρὸς τὰ παιδιά καὶ ὄλους τοὺς νέους.* Μέσα εἰς τὸν κυκεῶνα τῶν ἀλληλοαναιρουμένων ὀρισμῶν τῆς ταυτότητος τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ἡ ἀγιωτάτη ἡμῶν Ἐκκλησία προβάλλει τὰ Κυριακὰ λόγια, «ἐάν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν» (Ματθ. ιη', 3) καὶ τὸ «ὅς ἂν μὴ δέξηται τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν» (Λουκ. ιη', 17), ὡς καὶ ὅσα ἀναφέρει ὁ Σωτὴρ ἡμῶν δι' ἐκείνους, οἱ ὅποιοι «κωλύουν» (Λουκ. ιη', 16) τὰ παιδιά νὰ Τὸν πλησιάσουν καὶ δι' ὅσους τὰ «σκανδαλίζουν» (Ματθ. ιη', 6).

Ἡ Ἐκκλησία προσφέρει εἰς τοὺς νέους ὄχι ἀπλῶς «βοήθειαν», ἀλλὰ τὴν «ἀλήθειαν» τῆς θεανθρωπίνης καινῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οἱ ὀρθόδοξοι νέοι ὀφείλουν νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι εἶναι φορεῖς τῆς μακραίωνος καὶ εὐλογημένης παραδόσεως τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ταυτοχρόνως δέ καὶ οἱ συνεχισταὶ αὐτῆς, οἱ ὅποιοι θὰ διαφυλάσσουν θαρραλέως καὶ θὰ καλλιεργοῦν μὲ δυναμισμὸν τὰς αἰώνιους ἀξίας τῆς Ὀρθοδοξίας διὰ νὰ δίδουν τὴν ζεῖδωρον χριστιανικὴν μαρτυρίαν. Ἐξ αὐτῶν θὰ ἀναδειχθοῦν οἱ μελλοντικοὶ διάκονοι τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Οἱ νέοι, λοιπόν, εἶναι ὄχι ἀπλῶς τὸ «μέλλον» τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐνεργὸς ἔκφρασις τῆς φιλοθέου καὶ φιλανθρώπου ζωῆς αὐτῆς ἐν τῷ παρόντι.

IV. Ἡ κατὰ Χριστὸν παιδεία

9. Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, παρατηροῦνται εἰς τὸν χῶρον τῆς ἀγωγῆς καὶ τῆς παιδείας νέαι τάσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὸ περιεχόμενον καὶ τοὺς σκοποὺς τῆς παιδείας, ὅπως καὶ ὡς πρὸς τὸ θέμα τῆς θεωρήσεως τῆς παιδικῆς ἡλικίας, τοῦ ρόλου τόσο τοῦ διδασκάλου καὶ τοῦ μαθητοῦ, ὅσον καὶ τοῦ συγχρόνου σχολείου. Ἐφ' ὅσον ἡ παιδεία ἀναφέρεται ὄχι ἀπλῶς εἰς ὅ,τι εἶναι, ἀλλ' εἰς αὐτὸ τὸ ὅποιον ὀφείλει νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς τὸ περιεχόμενον τῆς εὐθύνης του, εἶναι αὐτονόητον ὅτι ἡ εἰκὼν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν διὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς του, καθορίζει τὴν ἄποψίν μας καὶ διὰ τὴν παιδείαν του. Τὸ κυρίαρχον σήμερον ἐκκοσμικευμένον ἀτομοκεντρικὸν ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, τὸ ὅποιον ταλανίζει τὴν νέαν γενεάν, προβληματίζει καὶ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν.

Εἰς τὸ κέντρον τῆς ποιμαντικῆς μερίμνης τῆς Ἐκκλησίας εὐρίσκεται μία παιδεία, ἡ ὁποία ἀποβλέπει ὄχι μόνον εἰς τὴν νοητικὴν καλλιέργειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν οἰκοδομὴν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ συνόλου ἀνθρώπου ὡς ψυχοσωματικῆς καὶ πνευματικῆς ὄντοτητος, συμφώνως πρὸς τὴν τρίπτυχον ἀρχὴν Θεός, ἄνθρωπος, κόσμος. Εἰς τὸν κατηχητικὸν αὐτῆς λόγον, ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία καλεῖ φιλοστόργως τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ, ἰδίᾳ δέ τοὺς νέους, εἰς ἐνσυνειδητὸν καὶ ἐνεργὸν συμμετοχὴν εἰς τὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, καλλιεργοῦσα εἰς αὐτοὺς τὸν «ἄριστον πόθον» τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς. Οὕτω, τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα εὐρίσκει ἐν τῇ

θεανθρωπίνη κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας ὑπαρξιακόν στήριγμα καί βιώνει ἐν αὐτῇ τὴν ἀναστάσιμον προοπτικὴν τῆς κατὰ χάριν θεώσεως.

V. Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῶν συγχρόνων προκλήσεων

10. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εὐρίσκεται σήμερον ἀντιμέτωπος ἀκραίων ἢ καί προκλητικῶν ἐκφράσεων τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ἐνδιαθέτων εἰς τὰς πολιτικές, πολιτισμικές καί κοινωνικές ἐξελίξεις. Βασικόν στοιχεῖον τῆς ἰδεολογίας τῆς ἐκκοσμικεύσεως ὑπῆρξε πάντοτε καί παραμένει μέχρι σήμερον ἡ πλήρης αὐτονομίη τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τόν Χριστόν καί ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἐπιρροήν τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τῆς αὐθαιρέτου μάλιστα ταυτίσεως τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τόν συντηρητισμόν, ὡς ἐπίσης καί διὰ τοῦ ἀνιστορήτου χαρακτηρισμοῦ αὐτῆς ὡς δῆθεν ἐμποδίου εἰς πᾶσαν πρόοδον καί ἐξέλιξιν. Εἰς τὰς ἐκκοσμικευμένας συγχρόνους κοινωνίας ὁ ἄνθρωπος, ἀποκεκομμένος ἀπὸ τόν Θεόν, ταυτίζει τὴν ἐλευθερίαν του καί τὸ νόημα τῆς ζωῆς του μέ ἀπόλυτον αὐτονομίαν καί μέ ἀποδέσμευσιν ἀπὸ τόν αἰώνιον προορισμόν του, μέ ἀποτέλεσμα σειρᾶν παρανοήσεων καί σκοπίμων παρερμηνειῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως. Οὕτως, ἡ ἄνωθεν χορήγησις τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας καί ἡ πρόοδος εἰς τὸ «μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσ. δ', 13) θεωρεῖται ὅτι ἀντιστρατεύεται τὰς αὐτοσωτηρικές τάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ θυσιαστικὴ ἀγάπη ἀξιολογεῖται ὡς ἀσύμβατος μέ τόν ἀτομοκεντρισμόν, ἐνῶ ὁ ἀσκητικὸς χαρακτήρ τοῦ χριστιανικοῦ ἤθους κρίνεται ὡς ἀφόρητος πρόκλησις διὰ τόν εὐδαιμονισμόν τοῦ ἀτόμου.

Ἡ ταύτισις τῆς Ἐκκλησίας μέ συντηρητισμόν, ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ, εἶναι αὐθαίρετος καί καταχρηστικὴ, ἐφ' ὅσον ἡ συνείδησις τῆς ταυτότητος τῶν χριστιανικῶν λαῶν φέρει ἀνεξίτηλον τὴν σφραγίδα τῆς διαχρονικῆς συμβολῆς τῆς Ἐκκλησίας ὄχι μόνον εἰς τὴν πολιτιστικὴν κληρονομίαν αὐτῶν, ἀλλὰ καί εἰς τὴν ὑγιᾶ ἀνάπτυξιν τοῦ θύραθεν πολιτισμοῦ γενικώτερον, ἀφοῦ ὁ Θεός ἔθεσε τόν ἄνθρωπον οἰκονόμον τῆς θείας δημιουργίας καί συνεργόν Αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ. *Ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία, ἐναντι τοῦ συγχρόνου «ἄνθρωποθεοῦ», προβάλλει τόν «Θεάνθρωπον» ὡς ἔσχατον μέτρον τῶν πάντων: «Οὐκ ἄνθρωπον ἀποθεωθέντα λέγομεν, ἀλλὰ Θεόν ἐνανθρωπήσαντα» (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, Γ', 2. PG 94, 988).* Αναδεικνύει δέ τὴν σωτηριώδη ἀλήθειαν τοῦ Θεανθρώπου καί τὸ Σῶμά Του, τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς τόπον καί τρόπον τῆς ἐν ἐλευθερίᾳ ζωῆς, ὡς «ἀληθεύειν ἐν ἀγάπῃ» (πρβλ. Ἐφεσ. δ', 15) καί ὡς μετοχήν, ἤδη ἐπὶ τῆς γῆς, εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀναστάντος Χριστοῦ. Ὁ θεανθρώπινος, «οὐκ ἐκ τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. ιη', 36) χαρακτήρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος τρέφει καί κατευθύνει τὴν «ἐν τῷ κόσμῳ» παρουσίαν καί μαρτυρίαν αὐτῆς, εἶναι ἀσυμβίβαστος μέ κάθε μορφήν συσχηματισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας μέ τόν κόσμον (πρβλ. Ρωμ. ιβ', 2).

11. Διὰ τῆς συγχρόνου ἀναπτύξεως τῶν ἐπιστημῶν καί τῆς τεχνολογίας, ἡ ζωὴ μας ἀλλάζει ριζικῶς. Καί ὅ,τι ἐπιφέρει ἀλλαγὴν εἰς τόν τρόπον ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ἀπαιτεῖ ἀπὸ μέρους του διάκρισιν, ἐφ' ὅσον, ἐκτός τῶν σημαντικῶν εὐεργεσιῶν, ὅπως λ.χ. ἡ διευκόλυνσις τῆς καθημερινότητος, ἡ ἐπιτυχὴς ἀντιμετώπισις σοβαρῶν ἀσθενειῶν καί ἡ ἔρευνα τοῦ διαστήματος, εἴμεθα ἐπίσης ἀντιμέτωποι καί μέ τὰς ἀρνητικὰς ἐπιπτώσεις τῆς ἐπιστημονικῆς προόδου. Ὑπάρχει ὁ κίνδυνος χειραγωγήσεως τῆς ἀνθρωπίνης ἐλευθερίας, χρήσεως τοῦ

ἀνθρώπου ὡς ἀπλοῦ μέσου, σταδιακῆς ἀπωλείας πολυτίμων παραδόσεων, ἀπειλῆς ἢ καί καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

Ἡ ἐπιστήμη, ἀπό τήν ἰδίαν τήν φύσιν της, δέν διαθέτει δυστυχῶς τά ἀναγκαῖα μέσα διά τήν πρόληψιν καί τήν θεραπείαν πολλῶν ἐκ τῶν προβλημάτων, τά ὅποια προκαλεῖ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως. *Ἡ ἐπιστημονική γνῶσις δέν κινητοποιεῖ τήν ἠθικήν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὅποιος, καίτοι γνωρίζει τούς κινδύνους, συνεχίζει νά δοῦ ὡς ἐάν δέν ἐγνώριζεν.* Ἡ ἀπάντησις εἰς τά σοβαρά ὑπαρξιακά καί ἠθικά προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου καί εἰς τό αἰώνιον νόημα τῆς ζωῆς αὐτοῦ καί τοῦ κόσμου, δέν εἶναι δυνατόν νά δοθῇ χωρίς μίαν πνευματικήν προσέγγισιν.

12. Διάχυτος εἶναι εἰς τήν ἐποχήν μας ὁ ἐνθουσιασμός διά τάς ἐντυπωσιακάς ἐξελιξίεις εἰς τόν χώρον τῆς Βιολογίας, τῆς Γενετικῆς καί τῆς Νευροφυσιολογίας τοῦ ἐγκεφάλου. Πρόκειται δι' ἐπιστημονικά κατακτήσεις, τό εὖρος τῶν ἐφαρμογῶν τῶν ὁποίων ἐνδέχεται νά προκαλέσῃ σοβαρώτατα ἀνθρωπολογικά καί ἠθικά διλήμματα. *Ἡ ἀνεξέλεγκτος χρήσις τῆς Βιοτεχνολογίας εἰς τήν ἀρχήν, τήν διάρκειαν καί τό τέλος τῆς ζωῆς, θέτει εἰς κίνδυνον τήν ἀυθεντικήν πληρότητα αὐτῆς.* Ὁ ἀνθρωπος πειραματίζεται ἐντονώτερον μέ τήν ἰδίαν του φύσιν κατά ἀκραῖον καί ἐπικίνδυνον τρόπον. Κινδυνεύει νά μετατραπῇ εἰς μίαν βιολογικήν μηχανήν, εἰς μίαν ἀπρόσωπον κοινωνικήν μονάδα ἢ εἰς μίαν συσκευήν ἐλεγχομένης σκέψεως.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία δέν εἶναι δυνατόν νά παραμείνῃ εἰς τό περιθώριον τῆς συζητήσεως τόσον σπουδαίων ἀνθρωπολογικῶν, ἠθικῶν καί ὑπαρξιακῶν ζητημάτων. Στηρίζεται εἰς θεοδίδακτα κριτήρια, ἀναδεικνύουσα τήν ἐπικαιρότητα τῆς ὀρθοδόξου ἀνθρωπολογίας ἀπέναντι εἰς τήν σύγχρονον ἀνατροπήν τῶν ἀξιών. Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν δύναται καί ὀφείλει νά ἐκφράσῃ ἐν τῷ κόσμῳ τήν προφητικήν αὐτῆς συνείδησιν ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ, ὁ ὅποιος ἐν τῇ Ἐνανθρωπήσει προσέλαβεν ὅλον τόν ἀνθρωπον καί εἶναι τό ἀπόλυτον πρότυπον τῆς ἀνακαινίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Προβάλλει τήν ἱερότητα τῆς ζωῆς καί τόν χαρακτήρα τοῦ ἀνθρώπου ὡς προσώπου ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς ἀρχῆς τῆς συλλήψεως. Τό δικαίωμα εἰς τήν γέννησιν εἶναι τό πρῶτον μεταξύ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἡ Ἐκκλησία ὡς θεανθρωπίνη κοινωνία, εἰς τήν ὁποίαν ἕκαστος ἀνθρωπος ἀποτελεῖ μοναδικήν ὄντοτητα, προωρισμένην εἰς προσωπικήν κοινωνίαν μετά τοῦ Θεοῦ, ἀντιστέκεται εἰς πᾶσαν προσπάθειαν ἀντικειμενοποιήσεως τοῦ ἀνθρώπου, μετατροπῆς του εἰς μετρήσιμον μέγεθος. Οὐδέν ἐπιστημονικόν ἐπίτευγμα ἐπιτρέπεται νά θίγῃ τήν ἀξιοπρέπειαν τοῦ ἀνθρώπου καί τόν θεῖον προορισμόν αὐτοῦ. Ὁ ἀνθρωπος δέν προσδιορίζεται μόνον ἀπό τά γονίδια του.

Ἐπί τῆς βάσεως αὐτῆς θεμελιούται ἡ *Βιοηθική* ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου. Εἰς μίαν ἐποχήν ἀλληλοσυγκρουομένων εικόνων περί τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὀρθόδοξος Βιοηθική προβάλλει, ἀπέναντι εἰς θύραθεν αὐτονόμους καί συρρικνωτικάς ἀνθρωπολογικάς θεωρήσεις, τήν κατ' εἰκόνα καί καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ δημιουργίαν τοῦ ἀνθρώπου καί τόν αἰώνιον προορισμόν αὐτοῦ. Συμβάλλει οὕτως εἰς τόν ἐμπλουτισμόν τῆς φιλοσοφικῆς καί ἐπιστημονικῆς συζητήσεως τῶν βιοηθικῶν θεμάτων διά τῆς βιβλικῆς ἀνθρωπολογίας καί τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας τῆς Ὁρθοδοξίας.

13. Εἰς μίαν παγκόσμιον κοινωνίαν, προσανατολισμένην εἰς τό «ἔχειν» καί τόν ἀτομοκεντρισμόν, ἡ Ὁρθόδοξος Καθολική Ἐκκλησία προβάλλει τήν ἀλήθειαν τῆς ἐν Χριστῷ

καί τῆς κατά Χριστόν ζωῆς, τήν ἐλευθέρως σαρκουμένην εἰς τήν καθημερινήν ζωὴν ἐκάστου ἀνθρώπου διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ «ἕως ἑσπέρας» (Ψαλμ. ργ', 23), διὰ τῶν ὁποίων οὗτος καθίσταται συνεργός τοῦ αἰωνίου Πατρὸς – «*Θεοῦ ἔσμεν συνεργοί*» (Α' Κορ. γ', 9) – καί τοῦ Υἱοῦ Αὐτοῦ, «ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ γὰρ ἐργάζομαι» (Ιωάν. ε', 17). Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἀγιάζει διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τοῦ συνεργοῦντος τῷ Θεῷ ἀνθρώπου, ἀναδεικνύοντας τήν ἐν αὐτοῖς κατάφασιν τῆς ζωῆς καί τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας. Ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ πλαισίου τοποθετεῖται καί ἡ χριστιανικὴ ἀσκησις, διαφέρονσα ριζικῶς ἀπὸ κάθε δυϊστικὸν ἀσκητισμὸν, ὁ ὁποῖος ἀποκόπτει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ζωὴν καί ἀπὸ τὸν συνάνθρωπον. *Ἡ χριστιανικὴ ἀσκησις καὶ ἡ ἐγκράτεια*, αἱ ὁποῖαι συνδέουν τὸν ἄνθρωπον μὲ τὴν μυστηριακὴν ζωὴν τῆς Ἐκκλησίας, δὲν ἀφοροῦν μόνον εἰς τὸν μοναχικὸν βίον, ἀλλὰ εἶναι χαρακτηριστικὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς, ἀπὸ μαρτυρία τῆς παρουσίας τοῦ ἐσχατολογικοῦ πνεύματος εἰς τὴν εὐλογημένην βιοτὴν τῶν πιστῶν.

14. *Αἱ ρίζαι τῆς οἰκολογικῆς κρίσεως εἶναι πνευματικαὶ καὶ ἠθικαί*, ἐνδιάθετοι εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ κρίσις ἐπιδεινοῦται κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ἐξ αἰτίας τῶν ποικίλων διχασμῶν προκαλουμένων ἀπὸ ἀνθρώπινα πάθη, ὅπως ἡ πλεονεξία, ἡ ἀπληστία, ὁ ἐγωισμὸς, ἡ ἀρπακτικὴ διάθεσις καί ἀπὸ τὰς ἐπιπτώσεις αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πλανήτου, ὡς ἡ κλιματικὴ ἀλλαγὴ, ἡ ὁποία πλέον ἀπειλεῖ εἰς μεγάλον βαθμὸν τὸ φυσικὸν περιβάλλον, τὸν κοινὸν ἡμῶν «οἶκον». Ἡ ρῆξις τῆς σχέσεως ἀνθρώπου καί κτίσεως εἶναι διαστρέβλωσις τῆς αὐθεντικῆς χρήσεως τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀντιμετώπισις τοῦ οἰκολογικοῦ προβλήματος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως ἀπαιτεῖ ὄχι μόνον μετάνοιαν διὰ τὴν ἁμαρτίαν τῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν φυσικῶν πόρων τοῦ πλανήτου, ἤτοι ριζικὴν ἀλλαγὴν νοοτροπίας καί συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ καί ἀσκητισμὸν, ὡς ἀντίδοτον εἰς τὸν καταναλωτισμὸν, εἰς τὴν θεοποίησιν τῶν ἀναγκῶν καί εἰς τὴν κτητικὴν στάσιν. Προϋποθέτει ἐπίσης καί τὴν μεγίστην εὐθύνην ἡμῶν νὰ παραδώσωμεν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς βιώσιμον φυσικὸν περιβάλλον καί τὴν χρῆσιν αὐτοῦ κατὰ θεῖαν βούλησιν καί εὐλογίαν. Εἰς τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καταφάσκειται ἡ δημιουργία καί ὁ ἄνθρωπος ἐνδυναμώνεται διὰ νὰ λειτουργῇ ὡς οἰκονόμος, φύλαξ καί «ἱερεὺς» αὐτῆς, προσάγων ταύτην δοξολογικῶς τῷ Δημιουργῷ – «*Τὰ Σὰ ἐκ τῶν Σῶν, Σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα*» – καί καλλιερῶν εὐχαριστιακὴν σχέσιν μὲ τὴν κτίσιν. Ἡ ὀρθόδοξος αὐτῆ εὐαγγελικὴ καί πατερικὴ προσέγγισις στρέφει ἐπίσης τὴν προσοχὴν μας εἰς τὰς κοινωνικὰς διαστάσεις καί τὰς τραγικὰς ἐπιπτώσεις τῆς καταστροφῆς τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος.

VI. Ἡ Ἐκκλησία ἐνώπιον τῆς παγκοσμιοποιήσεως, ἀκραίων φαινομένων βίας καὶ τῆς μεταναστεύσεως

15. Ἡ σύγχρονος *ἰδεολογία τῆς παγκοσμιοποιήσεως*, ἡ ὁποία ἐπιβάλλεται ἀθορύβως καί ἐξαπλοῦται ραγδαίως, προκαλεῖ ἤδη ἰσχυροὺς κλυδωνισμοὺς εἰς τὴν οἰκονομίαν καί τὴν κοινωνίαν εἰς παγκόσμιον κλίμακα. Ἡ ἐπιβολὴ τῆς ἔχει δημιουργήσει νέας μορφὰς συστηματικῆς ἐκμεταλλεύσεως καί κοινωνικῆς ἀδικίας, ἔχει σχεδιάσει τὴν σταδιακὴν ἐξουδετέρωσιν τῶν ἐμποδίων τῶν ἀντιτιθεμένων ἐθνικῶν, θρησκευτικῶν, ἰδεολογικῶν ἢ ἄλλων παραδόσεων καί ἔχει ἤδη ὀδηγήσει εἰς τὴν ἀποδυναμώσιν ἢ καί εἰς τὴν τελικὴν ἀποδόμησιν τῶν κοινωνικῶν κατακτήσεων, ὑπὸ τὸ πρόσχημα μάλιστα τῆς δῆθεν ἀναγκαίας

ἀνασυγκροτήσεως τῆς παγκοσμίου οἰκονομίας, διευρύνουσα οὕτω τό χάσμα μεταξύ πλουσίων καί πτωχῶν, δυναμιτίζουσα τήν κοινωνικήν συνοχήν τῶν λαῶν καί ἀναρριπίζουσα νέας ἐστίας παγκοσμίων ἐντάσεων.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, ἔναντι τῆς ἰσοπεδωτικῆς καί ἀπροσώπου ὁμογενοποιήσεως, τήν ὁποίαν προωθεῖ ἡ παγκοσμιοποίησις, ἀλλά καί τῶν ἀκροτήτων τοῦ ἔθνοφυλετισμοῦ, εἰσηγεῖται τήν προστασίαν τῆς ταυτότητος τῶν λαῶν καί τήν ἐνίσχυσιν τῆς ἐντοπιότητος. Ὡς ἐναλλακτικόν ὑπόδειγμα διά τήν ἐνότητα τῆς ἀνθρωπότητος προβάλλει τήν ἀρθρωτὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰσοτιμίας τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἀντιτίθεται εἰς τήν προκλητικὴν ἀπειλήν διὰ τόν σύγχρονον ἄνθρωπον καί τὰς πολιτιστικὰς παραδόσεις τῶν λαῶν, τήν ὁποίαν ἐμπερικλείει ἡ παγκοσμιοποίησις καί ἡ ἀρχὴ τῆς «ιδιονομίας τῆς οἰκονομίας» ἢ τοῦ οἰκονομισμοῦ, ἢ αὐτονόμησις δηλαδὴ τῆς οἰκονομίας ἀπὸ τὰς ζωτικὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καί ἡ μετατροπὴ τῆς εἰς αὐτοσκοπὸν, *προτείνει δέ μίαν βιώσιμον οἰκονομίαν, τεθεμελιωμένην εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Εὐαγγελίου*. Οὕτω, μέ πυξίδα τόν Κυριακόν λόγον «οὐκ ἐπ’ ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος» (Λουκ. δ’, 4), ἡ Ἐκκλησία δέν συνδέει τήν πρόοδον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους μέ μόνην τήν ἄνοδον τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου ἢ μέ τήν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν εἰς βάρος τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν.

16. Ἡ Ἐκκλησία δέν ἀναμιγνύεται εἰς τήν πολιτικήν, ἐν τῇ στενῇ σημασίᾳ τοῦ ὄρου, ἀλλ’ ὅμως ἡ μαρτυρία αὐτῆς εἶναι οὐσιαστικῶς πολιτικὴ, ὡς μέριμνα διὰ τόν ἄνθρωπον καί τήν πνευματικὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας ὑπῆρξε πάντοτε διακριτός καί θά παραμείνῃ εἰς τό διηνεκὲς μία ὀφειλετικὴ παρέμβασις ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου. Αἱ κατὰ τόπους Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι καλοῦνται σήμερον νά οἰκοδομήσουν μίαν νέαν ἐποικοδομητικὴν συναλληλίαν μέ τό κοσμικόν κράτος δικαίου εἰς τό νέον πλαίσιον τῶν διεθνῶν σχέσεων, συμφώνως πρὸς τό βιβλικόν «Ἀπόδοτε τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καί τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματθ. κβ’, 21). Ἡ συναλληλία αὕτη δέον ὅπως διασώζῃ τήν ἰδιοπροσωπίαν Ἐκκλησίας καί κράτους καί διασφαλίζῃ τήν εἰλικρινῆ συνεργασίαν αὐτῶν ἐπ’ ὠφελείᾳ τῆς προστασίας τῆς μοναδικῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν ἐντεῦθεν ἀπορρεόντων δικαιωμάτων αὐτοῦ, ὡς καί τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης.

Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκονται σήμερον εἰς τό κέντρον τῆς πολιτικῆς ὡς ἀπάντησις εἰς τὰς συγχρόνους κοινωνικὰς καί πολιτικὰς κρίσεις καί ἀνατροπὰς καί διὰ τήν προστασίαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀτόμου. Ἡ προσέγγισις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας ἐπικεντρώνεται εἰς τόν κίνδυνον ἐκπτώσεως τοῦ ἀτομικοῦ δικαιώματος εἰς ἀτομοκεντρισμόν καί δικαιωματοισμόν. Μία τοιαύτη ἐκτροπὴ λειτουργεῖ εἰς βάρος τοῦ κοινοτικοῦ περιεχομένου τῆς ἐλευθερίας, ὁδηγεῖ εἰς τήν αὐθαίρετον μετατροπὴν τῶν δικαιωμάτων εἰς εὐδαιμονιστικὰς διεκδικήσεις καί εἰς τήν ἀναγωγὴν τῆς ἐπισημοῦς ταυτίσεως τῆς ἐλευθερίας μέ τήν ἀσυδοσίαν τοῦ ἀτόμου εἰς «οἰκουμενικὴν ἀξίαν», ἢ ὁποία ὑποσκάπτει τὰ θεμέλια τῶν κοινωνικῶν ἀξιῶν, τῆς οικογενείας, τῆς θρησκείας, τοῦ ἔθνους καί ἀπειλεῖ θεμελιώδεις ἠθικὰς ἀξίας.

Ἡ ὀρθόδοξος λοιπὸν κατανόησις τοῦ ἀνθρώπου ἀντιτίθεται τόσον εἰς τήν ἀλαζονικὴν ἀποθέωσιν τοῦ ἀτόμου καί τῶν δικαιωμάτων του, ὅσον καί εἰς τήν ταπεινωτικὴν καταρράκωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου εἰς τὰς συγχρόνους γιγαντιαίας οἰκονομικὰς, κοινωνικὰς,

πολιτικές και επικοινωνιακές δομάς. Η παράδοσις τῆς Ὁρθοδοξίας εἶναι ἀνεξάντλητος πηγὴ ζωτικῶν ἀληθειῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον. Οὐδεὶς ἐτίμησε τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐμερίμνησε δι' αὐτὸν τόσον, ὅσον ὁ Θεάνθρωπος Χριστὸς καὶ ἡ Ἐκκλησία Του. Θεμελιῶδες ἀνθρώπινον δικαίωμα εἶναι ἡ προστασία τῆς ἀρχῆς τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας ὑπὸ πάσας τὰς προοπτικὰς αὐτῆς, ἤτοι τῆς ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, τῆς πίστεως, τῆς λατρείας καὶ ὅλων τῶν ἀτομικῶν καὶ συλλογικῶν ἐκφράσεων θρησκευτικῆς ἐλευθερίας, συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ δικαιώματος ἐκάστου πιστοῦ νὰ τελεῖ ἀκωλύτως ἀπὸ οἰανδήποτε κρατικὴν παρέμβασιν τὰ θρησκευτικὰ του καθήκοντα, καθὼς καὶ τῆς ἐλευθερίας δημοσίας διδασκαλίας τῆς θρησκείας καὶ τῶν προϋποθέσεων λειτουργίας τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων.

17. Βιοῦμεν σήμερον ἔξαρσιν νοσηρῶν φαινομένων βίας ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ. Αἱ ἐκρήξεις φονταμενταλισμοῦ εἰς τοὺς κόλπους τῶν θρησκείων κινδυνεύουν νὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν ἐπικράτησιν τῆς ἀπόψεως ὅτι ὁ φονταμενταλισμὸς ἀνήκει εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ θρησκευτικοῦ φαινομένου. Ἡ ἀλήθεια ὅμως εἶναι ὅτι ὁ φονταμενταλισμὸς, ὡς «ζῆλος οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» (Ρωμ. ι', 2), ἀποτελεῖ ἔκφρασιν νοσηρᾶς θρησκευτικότητος. Ὁ ἀληθὴς χριστιανὸς, κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ σταυρωθέντος Κυρίου, θυσιάζεται καὶ δέν θυσιάζει, καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν εἶναι ὁ αὐστηρότερος κριτὴς τοῦ ὁποθενδήποτε προερχομένου φονταμενταλισμοῦ. Ὁ εἰλικρινὴς διαθρησκειακὸς διάλογος συμβάλλει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, εἰς τὴν προώθησιν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς καταλλαγῆς. Ἡ Ἐκκλησία ἀγωνίζεται διὰ νὰ καταστήσῃ αἰσθητοτέραν τὴν «ἄνωθεν εἰρήνην» ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ ἀληθινὴ εἰρήνη δέν ἐπιτυγχάνεται μὲ τὴν δύναμιν τῶν ὅπλων, ἀλλὰ μόνον διὰ μέσου τῆς ἀγάπης, ἣτις «οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς» (Α' Κορ. ιγ', 5). Τὸ ἔλαιον τῆς πίστεως πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῆται διὰ νὰ ἀπαλύνη καὶ νὰ θεραπεύη τὰς παλαιὰς πληγὰς τῶν ἄλλων καὶ ὄχι νὰ ἀναρριπίζῃ νέας ἐστίας μίσους.

18. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία παρακολουθεῖ μὲ πόνον καὶ προσευχὴν καὶ καταγράφει τὴν μεγάλην σύγχρονον ἀνθρωπιστικὴν κρίσιν, τὴν ἐπέκτασιν τῆς βίας καὶ τῶν ἐνόπλων συρράξεων, τὸν διωγμὸν, τὴν ἐκδίωξιν καὶ τὰς δολοφονίας μελῶν θρησκευτικῶν μειονοτήτων, τὴν βιαιάν ἀπομάκρυνσιν οἰκογενειῶν ἀπὸ τὰς ἐστίας των, τὴν τραγωδίαν τῆς ἐμπορίας ἀνθρώπων, τὴν παραβίασιν τῶν βασικῶν δικαιωμάτων ἀτόμων καὶ λαῶν καὶ τὸν ἐξαναγκασμὸν εἰς ἀλλαγὴν πίστεως. Καταδικάζει ἀπεριφράστως τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ βασανιστήρια, τὰς εἰδεχθεῖς ἐκτελέσεις. Καταγγέλλει τὴν καταστροφὴν ναῶν, θρησκευτικῶν συμβόλων καὶ μνημείων πολιτισμοῦ.

Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνησυχεῖ ἰδιαίτερος διὰ τὴν κατάστασιν τῶν χριστιανῶν καὶ τῶν ἄλλων διωκομένων ἐθνικῶν καὶ θρησκευτικῶν μειονοτήτων τῆς Μέσης Ανατολῆς. Εἰδικώτερον, ἀπευθύνει ἔκκλησιν πρὸς τὰς κυβερνήσεις ἐν τῇ περιοχῇ, νὰ προστατεύσουν τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμούς, τοὺς Ὁρθοδόξους, τοὺς Ἀρχαίους Ἀνατολικούς καὶ τοὺς λοιποὺς χριστιανούς, οἱ ὅποιοι ἐπεβίωσαν εἰς τὸ λίκνον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ γηγενεῖς χριστιανικοὶ καὶ οἱ ἄλλοι πληθυσμοὶ ἔχουν ἀπαραράγραπτον δικαίωμα νὰ παραμείνουν εἰς τὰς χώρας αὐτῶν ὡς πολῖται μὲ ἴσα δικαιώματα.

Προτρέπομεν λοιπὸν ὅλους τοὺς ἐμπλεκομένους, ἀνεξαρτήτως θρησκευτικῶν πεποιθήσεων, νὰ ἐργάζωνται διὰ τὴν καταλλαγὴν καὶ διὰ τὸν σεβασμὸν τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, πρωτίστως δέ διὰ τὴν προστασίαν τοῦ θείου δώρου τῆς ζωῆς. Πρέπει ὁ πόλεμος καὶ ἡ

αίματοχυσία νά τερματισθοῦν, νά ἐπικρατήσῃ ἡ δικαιοσύνη, ὥστε νά ἐπανέλθῃ ἡ εἰρήνη καί νά καταστῇ ἐφικτή ἡ ἐπιστροφή τῶν ἐκδιωχθέντων εἰς τὰς πατρογονικάς αὐτῶν ἐστίας. Προσευχόμεθα διά τήν εἰρήνην καί τήν δικαιοσύνην εἰς τὰς δοκιμαζομένας χώρας τῆς Ἀφρικής, ὡς καί εἰς τήν χειμαζομένην Οὐκρανίαν. Ἐπαναλαμβάνομεν ἐν Συνόδῳ μετ' ἐμφάσεως τήν ἔκκλησιν πρός τοὺς ὑπευθύνους, νά ἀπελευθερώσουν τοὺς δύο ἀπαχθέντας ἀρχιερεῖς εἰς τήν Συρίαν, Παῦλον Yazigi καί Ἰωάννην Ibrahim. Προσευχόμεθα διά τήν ἀπελευθέρωσιν πάντων τῶν ἐν ὄμηρίᾳ καί αἰχμαλωσίᾳ συνανθρώπων μας.

19. *Τό σύγχρονον καί συνεχῶς ἐντεινόμενον προσφυγικόν καί μεταναστευτικόν πρόβλημα, ὀφειλόμενον εἰς πολιτικούς, οικονομικούς καί κλιματολογικούς λόγους, εὐρίσκεται εἰς τό κέντρον τοῦ παγκοσμίου ἐνδιαφέροντος. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε πάντοτε καί ἀντιμετωπίζει συνεχῶς τοὺς δεδιωγμένους, τοὺς ἐν κινδύνῳ καί ἐν ἀνάγκαις, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν λόγων τοῦ Κυρίου «ἐπέινασα γάρ, καί ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καί ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην, καί συνηγάγετέ με, γυμνός, καί περιεβάλετέ με, ἡσθένησα, καί ἐπεσκεψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἤμην, καί ἤλθετε πρός με» (Ματθ. κε', 35-36) καί «ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνί τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων ἐμοί ἐποιήσατε» (Ματθ. κε', 40). Καθ' ὅλην τήν ἱστορικὴν αὐτῆς πορείαν ἡ Ἐκκλησία εὐρίσκετο εἰς τό πλευρόν τῶν «κοπιῶντων καί πεφορτισμένων» (Ματθ. ια', 28). Αἰτίποτε ἡ ἐκκλησιαστικὴ φιλανθρωπία δέν περιορίζετο ἀπλῶς εἰς τήν περιστασιακὴν ἀγαθοεργίαν πρός τόν ἐνδεῆ καί τόν πάσχοντα, ἀλλὰ ἀπέβλεπε καί εἰς τήν ἀπάλειψιν τῶν αἰτίων, τὰ ὅποια δημιουργοῦν τὰ κοινωνικά προβλήματα. Τό «ἔργον διακονίας» τῆς Ἐκκλησίας (Εφεσ. δ', 12) ἀναγνωρίζεται ὑπό πάντων.*

Ἀπευθύνομεν λοιπόν ἔκκλησιν πρωτίστως πρός τοὺς δυναμένους νά ἄρουν τὰς αἰτίας τῆς δημιουργίας τῆς προσφυγικῆς κρίσεως νά λάβουν τὰς δεούσας θετικὰς ἀποφάσεις. Καλοῦμεν τὰς πολιτικάς ἀρχάς, τοὺς Ὁρθοδόξους πιστοὺς καί τοὺς λοιποὺς πολίτας τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας κατέφυγον καί συνεχίζουν νά καταφεύγουν οἱ πρόσφυγες, νά παράσχουν εἰς αὐτοὺς πᾶσαν δυνατὴν βοήθειαν, ἀκόμη καί ἐκ τοῦ ἰδίου ὑστερήματος.

VII. Ἡ Ἐκκλησία: μαρτυρία ἐν διαλόγῳ

20. Ἡ Ἐκκλησία ἐπιδεικνύει εὐαισθησίαν ἔναντι ἐκείνων, οἱ ὅποιοι διέκοψαν τήν μετ' αὐτῆς κοινωνίαν καί ἐνδιαφέρεται δι' ὅσους δέν κατανοοῦν τήν φωνήν της. Ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς ὅτι ἀποτελεῖ τήν ζῶσαν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, μετατρέπει εἰς συγκεκριμένας πράξεις τήν θεῖαν Οἰκονομίαν δι' ὅλων τῶν εἰς τήν διάθεσιν αὐτῆς μέσων, διά τήν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς ἀληθείας, ἐν τῇ ἀκριβείᾳ τῆς ἀποστολικῆς πίστεως. Ὑπὸ τό πνεῦμα αὐτό τῆς κατανοήσεως τοῦ χρέους μαρτυρίας καί προσφορᾶς, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀνέκαθεν προσέδιδε *μεγάλην σημασίαν εἰς τόν διάλογον*, ἰδιαίτερος δέ εἰς ἐκεῖνον μέ τοὺς ἑτεροδόξους χριστιανούς. Διὰ μέσου τοῦ διαλόγου αὐτοῦ, ὁ λοιπὸς χριστιανικὸς κόσμος γνωρίζει πλέον καλύτερα τήν Ὁρθοδοξίαν καί τήν γνησιότητα τῆς παραδόσεως αὐτῆς. Ἐπίσης γνωρίζει ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία οὐδέποτε ἀπεδέχθη τόν θεολογικόν μινιμαλισμόν ἢ τήν ἀμφισβήτησιν τῆς δογματικῆς παραδόσεως καί τοῦ εὐαγγελικοῦ ἡθους της. Οἱ διαχριστιανικοὶ διάλογοι ἐλειτούργησαν ὡς εὐκαιρία διά τήν Ὁρθοδοξίαν, διά νά ἀναδείξῃ τό σέβας πρός τήν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων καί διά νά δώσῃ τήν ἀξιόπιστον μαρτυρίαν τῆς γνησίας παραδόσεως τῆς μιᾶς, ἁγίας, καθολικῆς καί ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Οἱ ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας

διεξαγόμενοι διάλογοι οὐδέποτε ἐσήμαιναν, οὔτε σημαίνουν καί δέν πρόκειται νά σημάνουν ποτέ οίονδήποτε συμβιβασμόν εἰς ζητήματα πίστεως. Οἱ διάλογοι αὐτοί εἶναι μαρτυρία περὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐδραζομένη ἐπὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ μηνύματος «Ἐρχου καὶ ἴδε» (Ἰωάν. α', 46), ὅτι «ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν» (Α' Ἰωάν. δ', 8).

***

Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτό, ἡ ἀνά τὴν οἰκουμένην Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία, οὔσα ἡ ἐν Χριστῷ φανέρωσις τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, βιοῖ τὸ ὅλον μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν αὐτῆς, μέ ἐπίκεντρον πάντοτε τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, ἐν τῇ ὁποία προσφέρει εἰς ἡμᾶς οὐχὶ τροφήν ἐπικήρον καὶ φθαρτὴν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ζώηρον Δεσποτικόν Σῶμα, «τόν οὐράνιον Ἄρτον», «ὅς ἐστὶ φάρμακον ἀθανασίας, ἀντίδοτος τοῦ μὴ ἀποθανεῖν, ἀλλὰ ζῆν ἐν Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθαρτήριον ἀλεξικάκον» (Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, *Πρὸς Ἐφεσίους*, Κ'. PG 5, 756). Ἡ θεία Εὐχαριστία ἀποτελεῖ τὸν ἐσώτατον πυρῆνα καὶ τῆς συνοδικῆς λειτουργίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος, καθὼς καὶ τὴν αὐθεντικὴν βεβαίωσιν τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας, ὡς διακηρύττει καὶ ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος Λυῶνος: «Ἡμῶν δέ σύμφωνος ἡ γνώμη (= διδασκαλία) τῇ Εὐχαριστίᾳ, ἡ δὲ Εὐχαριστία βεβαίωι τὴν γνώμην» (*Κατὰ αἱρέσεων* Δ', 18. PG 7, 1028).

Εὐαγγελιζόμενοι, λοιπόν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου ὅλον τὸν κόσμον καὶ «κηρύττοντες ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη» (Λουκ. κβ', 47), ἔχομεν χρέος νά παραθέτωμεν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ καὶ νά ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁμολογοῦντες ἐν ὁμονοίᾳ «Πατέρα, Υἱόν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον». Ταῦτα ἀπευθύνοντες ἐν Συνόδῳ πρὸς τὰ ἀνά τὸν κόσμον τέκνα τῆς Ἀγιωτάτης Ὁρθοδόξου ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν οἰκουμένην πᾶσαν, ἐπόμενοι τοῖς ἁγίοις Πατράσι καὶ τοῖς συνοδικοῖς θεσπίσμασι πρὸς διαφύλαξιν τῆς πατροπαραδότου πίστεως καὶ πρὸς «ἀνάληψιν χρηστοηθείας» εἰς τὴν καθ' ἡμέραν ζωὴν ἡμῶν, ἐπ' ἐλπίδι τῆς «κοινῆς ἀναστάσεως», δοξολογοῦμεν τὴν τρισυπόστατον Θεότητα ἄσμοσιν ἐνθέοις:

«Πάτερ Παντοκράτορ καὶ Λόγε καὶ Πνεῦμα, τρισὶν ἐνιζομένη ἐν ὑποστάσεσι φύσις. Ὑπερούσιε καὶ Ὑπέρθεε, εἰς σέ βεβαπτίσαμεθα καὶ σέ εὐλογοῦμεν εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας»
(*Κανὼν τοῦ Πάσχα*, ῶδη Η').